

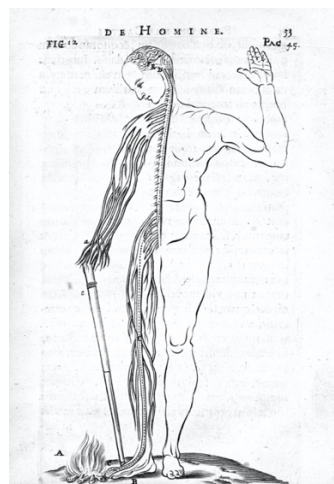
Barockakademien

Barockakademiens årliga symposium, 24 september 2021

Zoom:

<https://gu-se.zoom.us/j/63826976401?pwd=ZTBkblkhhS3ZvamkwOFFESklEalduQT09>

Kroppen i barock kultur

René Descartes, "De Homine figuris" (1662) [Wikimedia Commons]

Program

09.30 Välkomstord (Cecilia Rosengren och Erik Zillén)

09.45 Introduktion till temat (Cecilia Rosengren)

10.00 Kort paus

10.10 Keynote: Maja Bondestam, docent i idé- och lärdomshistoria, *Den tidigmoderna kroppen – två spår*

11.10 Kort paus

11.20 Minna Hamrin, *Helig hud, en studie av avklädda kroppar i 1600-talets italienska belgonbilder*

11.50 Camilla Kandare, *Spara och bevara - drottning Christina, Chiara Maria della Passione och kroppens ändlighet*

12.20 Lunchpaus

13.20 Maria Schildt, *Buxtehude och vår lidande Jesu heligaste lemmar*

13.50 Erik Zillén, *Konsten att kontrollera sin kropp. Erasmus etikettbok för pojkar i 1600-talets Sverige*

14.20 Kort paus

14.30 Avslutning med samlade reflektioner (max 30 minuter)

Varmt välkomna att zooma in!

Barockakademiens styrelse (Anna Bortolozzi, Linda Hidders, Camilla Kandare, Cecilia Rosengren och Erik Zillén) Kontakt: cecilia.rosengren@lir.gu.se

Abstracts

Minna Hamrin, *Helig hud, en studie av avklädda kroppar i 1600-talets italienska helgonbilder*

I samband med den katolska motreformationen (1545–1563) bekräftades kyskhetens och oskuldens centrala betydelse inom tron. Till skillnad från protestanterna, som avskaffat prästernas obligatoriska celibat, valde katolikerna att inte bara behålla traditionen, men också att understryka dess anknytning till de heliga skrifterna. Inom bildkonsten framlyftes nu, både tydligare och mer frekvent än tidigare scener som på olika sätt förhärligade sexuell avhållsamhet, och som på så vis återspeglade den reformerade katolska kyrkans allt striktare inställning till kroppsliga synder. Merparten av dessa bilder avbildar scener ur helgons liv. Huvudpersonerna utgörs till en övervägande majoritet av manliga helgon. I detta paper studeras bilder producerade i Italien under 1600-talet, vars huvudsakliga funktion var att framhäva den avbildade personens kyska karaktär. Huvudpersonens beklädnad, eller snarare avsaknaden av sådan, utgör studiens huvudsakliga fokus. Centrala frågor som här framlyfts är: Hur och när används den avklädda kroppen som medel för att förmedla kroppslig renhet och oskuld? Genom ett antal bildexempel där både manliga och kvinnliga agenter förekommer, diskuteras vidare hur den nakna och/eller påklädda kroppens betydelse skiljer sig åt mellan könen.

I flertalet av de undersökta bilderna framlyfts kyskhet genom scener där manliga helgon motstår olika typer av köttsliga lidelser. Inte sällan avbildas den heliga mannen här helt eller delvis naken. När avklädda kvinnokroppar förekommer i dylika scener har de givits rollen som fresterskor. I de exempel där heliga kvinnor ses avklädda, uppvisar deras nakenheten vanligtvis en önskan att genom stympning eller självspäkning åter få kroppslig integritet. Resultatet visar därmed framträdande skillnader i hur manliga respektive kvinnliga avkläddhet avbildats i religiösa bilder där kyskhet framlyfts. Emedan det enkom är den manliga nakenheten som framhäver ren, kroppslig dygd, kan man i de undersökta bilderna skönja ett ideal som definieras genom en exemplariskt bemästrad och kysk manlig kropp.

Camilla Kandare, *Spara och bevara - drottning Christina, Chiara Maria della Passione och kroppens ändlighet*

Så snart drottning Christina fått bud om att Chiara Maria della Passione, karmelitsyster i klostret Regina Coeli i Rom, hade gått bort sände hon en konstnär för att måla Chiara Marias porträtt. Denna händelse kom att ges mycket utrymme såväl i Chiara Marias Vitae, som i den process för att få henne saligförklarad som öppnades året efter hennes död. Berättelser om hur porträttet tillkommit fick bära vittnesbörd såväl om Chiara Marias exemplariska karaktär, som om den djupa vänskap som funnits mellan Christina och Chiara Maria. Dessa berättelser flätas efter hand samman med berättelser som berör Chiara Marias kropp, såväl i livet som efter döden, och som tillmättes stor betydelse i den pågående processen för saligförklaring. Ett direkt orsakssamband skapas mellan bevarandet av Chiara Marias avbild, och det ofullständiga bevarandet av hennes fysiska kropp. Processen då Chiara Marias porträtt tillkom engagerade på olika sätt hennes kropp, vilket fick oanade och problematiska konsekvenser. I mitt paper undersöker jag dessa berättelser och funderar kring hur vi kan förstå de samband som konstrueras mellan avbildandet och bevarandet av den heliga kroppen. Jag diskuterar också betydelsen av såväl Chiara Marias kropp, som de kroppsligen och sinnligen upplevda och förmedlade vittnesbörderna om hennes kropps mirakulösa egenskaper post mortem, som utgör en kärna i processen för saligförklaring.

Maria Schildt, *Buxtehude och vår lidande Jesu heligaste lemmar*

I 1600-talets kyrkomusik var den mänskliga kroppen ofta påtagligt närvarande, inte minst i tonsättningar av passionstidens texter. Dietrich Buxtehudes kantatcykel *Membra Jesu nostri patientis sanctissima* ("Vår lidande Jesu heligaste lemmar") är uppbyggd kring den medeltida hymnen *Salve mundi salutari*, en meditation över den korsfäste Kristus sju sårade kroppsdelar: fötter, knän, händer, sida, bröst, hjärta och ansikte. Hymnen hade en stor spridning inom lutherska områden, framför allt genom tyska bearbetningar av exempelvis Paul Gerhardt och Johann Rist. För Buxtehudes kantatcykel kan man se att just de hymnstrofer valts ut som fokuserar tydligast på de sårade lemmarna och på hur dessa uppfattas med sinnena. Detta förstärks genom att stroforna inramas av utvalda bibelcitater som direkt tar upp de olika kroppsdelarna. Kantatcykeln tonsattes med musikalisk stil och kompositionstekniker som på ett optimalt sätt kunde uppväcka önskade affekter hos lyssnarna. Den överlämnades

Barockakademien

med dedikation till den svenske hovkapellmästaren Gustav Düben, möjligtvis på dennes och det svenska hovets direkta beställning. I min presentation kommer jag utgå från Buxtehudes kantatcykel och sätta text och musik i relation till den fysiska och idémässiga kontexten för framförandet i 1680-talets Stockholm.

Erik Zillén, *Konsten att kontrollera sin kropp. Erasmus etikettbok för pojkar i 1600-talets Sverige*

Ett av de sista verk Erasmus av Rotterdam författade var en etikettbok för pojkar, *Liber aureus de civilitate morum puerilium* (1530). Verket blev en stor succé i det tidigmoderna Europa: det trycktes i många upplagor och översattes till en rad språk. Två försvenskningar utgavs under 1600-talet: *En gylden Book/ om vnga personers Sedbers Höjffveligheet* (Stockholm 1620) och *Gylden Book/ Om vnga Personers Seders Höjfligheet* (Åbo 1670). Etikettboken propagerar för en aristokratisk uppförandekod, som i hög grad går ut på att en pojke ska lära sig behärska sin kropp: sina kroppsrörelser, sina kroppsliga uttryck, sina fysiologiska impulser och behov. De föreskrifter som formuleras är detaljerade och konkreta; Erasmus motiverar dem med att som världen nu fungerar bedöms en människas inre kvaliteter efter hennes yttre framträdande. *Liber aureus de civilitate morum puerilium* utgjorde en sorts barnvariant av Baldassare Castigliones inflytelserika handbok för hovmän, *Il Cortegiano* (1528); dessa verk blev formativa för det europeiska 1600-talets ”concept of a gentleman” (Hollander 2019: 126). Föredraget diskuterar det normsystem och den kroppssyn som Erasmus etikettbok förespråkar och som – det är min hypotes – spelade en vital roll i stormaktstidens socialt alltmer skiktade svenska samhälle.